

LA INCLUSIÓ DE L'ALUMNAT NOUINGUT A UN INSTITUT DE SECUNDARIA MITJANÇANT EL JOC MULTICULTURAL

Dr. Joan Ortí Ferreres

Professor de la Universitat Jaume I de Castellón

Professor de l'institut Manuel Sales i Ferré (Ulldecona)

RESUMEN

L'experiència que presentem es va desenvolupar en un institut de secundària de Badalona amb alumnes que integraven un aula d'acollida i que, per tant, procedien d'un país estranger i no coneixien ni el català ni el castellà, fet que dificultava la incorporació directa a l'aula ordinària.

Mitjançant un el treball interdisciplinar entre el professorat de català de l'aula d'acollida i el professor d'Educació Física podem veure com el joc multicultural és una eina per acostar i afavorir la comprensió de la llengua per part de l'alumnat nouvingut al mateix temps que l'eduquem en valors propis de la nostra societat. Així, mitjançant el joc s'enriqueix l'expressió escrita, l'expressió oral i la comprensió de la parla dintre d'un context lúdic.

L'experiència evolucionava mitjançant la inclusió dels alumnes en l'aula ordinària on jugant als seus jocs s'afavoria la inclusió ja que eren ells els que tenien el coneixement i comprensió de les normes, tàctiques i estratègies del joc de forma que la resta d'alumnes se'ls havien d'acostar per tenir èxit en els jocs.

PALABRAS CLAVE

Atención a la diversidad, aula d'acollida, inclusió, joc multicultural, interculturalitat.

1. INTRODUCCIÓ

Dins del nostre entorn escolar, cada vegada més, podem trobar alumnat procedent de diferents cultures, especialment alumnat d'origen magribí, sud/americà i asiàtic. Alguns d'aquests alumnes s'integren de forma ràpida dins nostre marc escolar, especialment aquells alumnes nouvinguts de poca edat, però d'altres sofreixen i han de fer un gran esforç per a la seva integració.

A vegades la pròpia societat dificulta la integració, però d'altres vegades són les pròpies famílies de l'alumnat nouvingut les que dificulten la integració i la total adaptació degut al manteniment d'unes costums i tradicions un tant diferents a les pròpies de la societat acollidora.

Amb l'arribada de la LOGSE (1990), al marc escolar s'estableix l'atenció a la diversitat com una de les principals novetats, respecte al marc educatiu anterior establert per la LGE (1970), de forma que hem d'intentar millorar i desenvolupar al màxim les capacitats cognitives, afectives, socials i motrius de cadascun dels nostres alumnes. Per aquest fet la LOGSE introdueix diferents formes i eines per tal d'atendre a la diversitat de l'alumnat com són els agrupaments flexibles, les adaptacions curriculars individuals o en grup, l'avaluació formativa, etc. Aquesta atenció a la diversitat ha estat reflexada en les posteriors lleis educatives.

Una de les eines introduïdes en el marc escolar català per atendre a l'alumnat nouvingut són les Aules d'Acollida, anteriorment conegudes com Tallers d'Adaptació Escolar i Aprenentatges Instrumentals Bàsics (TAE). Aquestes aules pretenen, entre d'altres objectius, afavorir i fer possible que els alumnes de recent incorporació i amb desconeixement de la llengua del país d'acollida puga accedir a l'aprenentatge de la mateixa per poder rebre una escolarització normalitzada. Així, aquest alumnes desenvolupen unes classes a l'aula d'acollida, on tenen com a objectius el coneixement i comprensió de la llengua tant oral com escrita, i d'altres amb la resta de companys d'un grup normalitzat per afavorir la relació i inclusió en la nostra societat. Una vegada tenen desenvolupada la comprensió passen a integrar-se totalment en l'aula ordinària.

2. ELS JOCS MULTICULTURALS A L'ESCOLA

Quan parlem de jocs multiculturals fem referència a un conjunt de jocs tradicionals i populars procedents de diferents indrets d'arreu del món. Cal parlar de jocs tradicionals i populars perquè són jocs que s'han transmès de generació en generació mitjançant la tradició oral i perquè són coneguts per un gran nombre de persones (C. Moreno Palos, 1992).

Tot i que la introducció d'aquests jocs tradicionals i populars d'arreu del món dins del marc escolar és recent, cada vegada més apareixen noves publicacions i recursos vinculats al jocs multiculturals i d'arreu del món com O. Ripoll, (2002), J. Bantulà (2002), Ortí, (2003), Ortí (2010) etc.

La introducció d'aquests jocs, dins de l'àrea d'Educació Física, ens ajuden a aconseguir diferents objectius didàctics com:

- Desenvolupar les capacitats condicionals i coordinatives
- Conèixer jocs per a l'ocupació del temps lliure
- Respectar les noves cultures i les diferents formes de jocs
- Executar accions motrius amb implements alternatius
- ...

Aquests jocs també poden permetre la consecució de diferents objectius didàctics per a altres àrees com per exemple, educació plàstica i artística (creació de jocs de tauler), ciències socials (afavorir el coneixement de les diferents cultures), etc. així com la consecució i desenvolupament d'alguns continguts transversals com educació per a la pau, educació cívica i social, etc.

Per tant, l'adequat tractament d'aquests continguts contribueix al desenvolupament de competències bàsiques com el coneixement i interacció amb el món, la competència social i ciutadana mitjançant l'acceptació i respecte de les regles dels jocs, la competència cultural i artística mitjançant l'apreciació de les manifestacions culturals específiques de la motricitat humana i, finalment, amb la competència d'aprendre a aprendre i l'autonomia i iniciativa personal.

3. ELS JOCS MULTICULTURALS EN UNA AULA D'ACOLLIDA

Els jocs multiculturals també poden ser introduïts dins d'un aula d'acollida com l'experiència que es va posar en marxa amb els alumnes de l'aula d'acollida del institut Júlia Minguell de Badalona i en la que va participar el professorat integrant de l'aula d'acollida juntament amb un professor d'Educació Física del centre. Cal recordar que l'alumnat que integra l'aula d'acollida és alumnat nouvingut que no coneix ni el català ni el castellà per això va unes hores a aquestes aules on treballa la comprensió de la llengua, l'expressió oral i escrita així com les normes socials i de convivència de la nostra societat. Aquest alumnat també va algunes hores amb el grup ordinari corresponent, especialment en matèries que tenen una major contingut procedimental i actitudinal de forma que es busca afavorir la seva inclusió.

En la primera etapa de l'experiència, el professorat de l'aula d'acollida s'encarregava de recollir jocs tradicionals dels països d'origen de l'alumnat integrant d'aquesta aula els quals eren, majoritàriament, immigrants marroquins i xinesos. Per a elaborar i recollir els jocs, els alumnes es dividien en diferents grups en funció de la procedència i ells eren els encarregats d'omplir la fitxa de joc creada per a la recollida dels mateixos.

La fitxa de joc estava composta pels següents apartats:

- Nom i cognoms. Els alumnes havien de ficar el seu nom i cognoms. Ens permetia valorar el treball de cadascun dels grups.
- Nom del joc. Aquest apartat s'havia de reomplir amb el nom del joc, en la seva llengua natural, i la traducció literal a la llengua catalana.
- Procedència. Ací preteníem recollir la procedència del joc, es a dir, el país on trobem aquest joc. No podem dir que aquest serà autòcton d'aquell país perquè moltes vegades trobem grans dificultats per a trobar l'origen.
- Número de jugadors. Quants participants faran falta per desenvolupar el joc?
- Espai. Els espais condicionen els jocs per això es preguntava si es jugaven a l'interior, exterior, en un camp gran, etc.
- Descripció. La descripció del joc amb les seves regles era fonamental per posar-lo en marxa.

- Dibuix o representació gràfica. L'ajut amb un dibuix o la representació dels moviments dels participants permet identificar de forma ràpida la coherència i les característiques del joc. Aquest punt és fonamental per tal de complementar la descripció i permetre la comprensió del mateix.

Nom i cognoms dels alumnes:	Procedència:	
Nom del joc:	Material:	
Traducció:	Número de jugadors:	
	Espai:	
Descripció	Dibuix del joc	

Model de fitxa per a la recollida dels jocs

Una vegada dissenyats els jocs, el professor d'Educació Física s'encarregava d'interpretar-los i de dinamitzar-los amb la totalitat del grup d'aula d'acollida. Així doncs, aquest joc que era conegut per uns pocs passava a ser jugat per la totalitat del grup.

En ocasions, degut a la dificultat per a la interpretació del joc, eren els propis alumnes els qui havien d'explicar aquest joc, amb la utilització de la llengua catalana, a la resta del grup. Evidentment, en moltes ocasions utilitzàvem l'exemplificació motriu juntament amb la llengua catalana per explicar i donar a conèixer el joc a la resta d'alumnes o companys.

Un pas més endavant va consistir en la limitació de la utilització de les llengües respectives per a explicar el joc al companys o per intercanviar la informació, estant tant sols permesa l'explicació amb català. Aquesta limitació es va establir perquè era molt freqüent que els alumnes s'ajudaren explicant el joc amb la llengua del seu país d'origen, així el nen no ho preguntava al professor si no als seus companys, entrant amb una dialèctica que el professor i la resta de companys de parla diferent no entenien res.

L'experiència també va comportar la vivència de jocs tradicionals catalans, alguns dels quals eren coneguts per alguns alumnes com per exemple la “*gallina cega*”, i d'altres nous i molt atractius per a l'alumnat nouvingut com fou el cas del joc de “*l'arrancar cebes*” o el “*mocadoret*”.

Finalment, aquests jocs multiculturals eren utilitzats en les sessions d'Educació Física on acudia aquest alumne per facilitar la seva participació, inclusió, coneixement i respecte. El fet de conèixer el desenvolupament, les tàctiques i estratègies feia que la resta d'alumnes el valoraren i s'acostaren a ell ja que jugant amb ell obtindrien èxit. Ell també es sentia volgut ja que els companys de classe l'acceptaven de forma positiva de forma que s'incrementava la seva autoestima i voluntat de col·laboració amb la resta de companys de classe evitant així el sentiment de llunyania i rebuig.

La introducció dels jocs multiculturals dins de l'aula d'acollida va permetre:

- Desenvolupar l'expressió oral i escrita. S'utilitzava l'expressió oral quan ells havien d'explicar el joc als propis companys o al professorat per poder entendre i comprendre la lògica interna del joc. Així mateix, es desenvolupava l'expressió escrita quan havien d'omplir la fitxa amb els jocs.
- Recuperar aspectes culturals propis. El joc tradicional és un element significatiu i de representació d'un poble degut a que molts jocs comporten un vocabulari específic, un vestuari propi, etc. En la nostra proposta preteníem desvincular el joc de tots aquests estereotips però sí que volíem que els alumnes recordaren jocs de la seva infantesa o de la seva cultura per tal de veure que no som tots tant diferents i que el joc es un nexa d'unió de totes les civilitzacions i cultures.
- Afavorir la participació activa de l'alumnat. El joc es una eina enriquidora per a la formació, especialment en valors, però també té un component lúdic molt important

que fa que el nen s'impliqui totalment. Cal destacar la bona predisposició i correcta actitud de l'alumnat en general. L'alumnat demanava repetir noves sessions de jocs multiculturals.

Per tant, a més a més de desenvolupar les competències bàsiques esmentades anteriorment, amb l'experiència també contribuïm a desenvolupar la competència comunicativa lingüística i audiovisual ja que el que busquem és l'aprenentatge de la comprensió i expressió oral i escrita mitjançant els jocs d'arreu del món.

Respecte a les dificultats que ens van trobar quan vam posar la proposta en acció destaquem l'excessiu nombre d'alumnes participants, en la part final de l'experiència, és a dir, quan fèiem els jocs amb l'aula ordinària.. Aquest inconvenient va ser resolt amb la participació de les seves respectives professores que ajudaven a la dinamització dels jocs.

També hi havien alguns alumnes que no es varen implicar amb els jocs, ve siga per la seva dificultat en la comprensió o per la manca de ganes en la participació.

Així mateix, vam apreciar una gran quantitat d'estereotips que condicionaven el desenvolupament dels jocs de forma que alguns alumnes nous posaven alguns problemes per a distribuir els grups. Si deixàvem que ells efectuaren la seva pròpia organització, acabàvem trobant dos grups clarament diferenciats: el nois per una banda i les noies per l'altra. Aquesta diferenciació sexual era especialment significativa quan jugàvem a jocs que implicaren un contacte físic directe.

4. CONCLUSIONS

La utilització de jocs tradicionals nostres juntament amb jocs tradicionals d'arreu del món pot ser una eina molt positiva per a desenvolupar diferents objectius didàctics tant dintre del marc escolar normalitzat com dintre de les aules d'acollida.

Dintre del marc escolar amb un grup normalitzat pot servir per a desenvolupar la condició física, millorar les habilitats motrius, enriquir els seus jocs amb nous jocs per a ocupar el temps lliure, etc. En cas de trobar-nos amb algun alumnat nouvingut, poden utilitzar aquest tipus de joc per facilitar la seva inclusió i fer possible una acceptació favorable del nou marc escolar en el que s'integra, un marc escolar determinat per uns factors socials, econòmics i culturals un tant aliens als del seu país d'origen.

D'altra banda, la introducció dels jocs multiculturals dins d'un aula d'acollida, tal com hem desenvolupat en l'experiència, permet desenvolupar aquests mateixos objectius però ampliant-los i relacionant-los en l'àmbit de les llengües com el desenvolupament de l'expressió oral i escrita d'una forma lúdica atenent que en tot moment estem parlant de recordar uns jocs propis dels seus països d'origen els quals de ben segur els porten molt bons records. Així mateix, també potencien la convivència i la cohesió social ja que per jugar s'han de respectar unes normes i valors.

Per tant, amb la utilització d'aquests continguts podem avançar cap a la inclusió i interculturalitat, entenent aquesta com un marc d'intercanvi i col·laboració, on les diferents cultures aporten aquells valors positius i que contribueixen a millorar la societat, sempre respectant les diferències i els valors propis de cadascuna de les diferents cultures.

5. BIBLIOGRAFIA

- AGUADO, D. Et al. (2002): *Juegos de todas las culturas*. Barcelona: Inde
- BANTULÀ, J. y MORA, J.M. (2002): *Juegos multiculturales*. Barcelona: Paidotribo.
- MARTÍNEZ, L. (2008): *Educación física, transversalidad y valores*. Madrid: Wolters Kluwer
- MORENO PALOS, C. (1992): *Juegos y deportes tradicionales en España*. Madrid. Alianza Editorial.
- ORTI, J. (2003): "Los juegos tradicionales. Aplicación en el área de la educación física en el sistema educativo actual. " en *Tándem nº 10. El placer de jugar. El placer de Educar*. Pp. 31-41.

- ORTI, J. (2004): “La educación física y el deporte escolar: propuestas para la interculturalidad” en T. Lleixà, y S. Soler. *Actividad física y deporte en sociedades multiculturales. ¿Integración o segregación?* Barcelona: Horsori.
- ORTI, J. (2010): *Els jocs i esports tradicionals d'arreu del món a través de la filatèlia*. Universitat de Barcelona. Tesi doctoral.
- RIPOLL, O. (2002): *Juega con nosotros. Más de 100 juegos de todo el mundo*. Barcelona. Molino.